

UREDNIŠTVO IN UPRAVA
Videm - via Vitt. Veneto, 32
Tel. 33-46 - Poštni predal 186
Glavni in odgovorni urednik
VOJMIR TEDOLDI
Tiskarna T. Marioni - Videm

MATAJUR

GLASILO SLOVENCEV V VIDEMSKI POKRAJINI

N A R O Č N I N A :
Za Italijo: polletna 600 lir -
letna 1000 lir - Za inozemstvo:
polletna 800 lir - letna 1500 lir
Oglasi po dogovoru.
Posamezna številka 50 lir

Leto XVII - N. 21 (358)

Udine, 15. december 1966

Izhaja vsakih 15 dni

Mir ljudem na zemlji

Letošnji Božič je takšen, kakršnih je bilo že nešteto tako v domovini kot tujini. Pa vendar prav letošnji Božič ni čisto takšen, kot je bil na primer, lanski Božič. Zakaj?

Prvič zato, ker praznujemo letos Božič po hudih poplavih in neurjih, ki so prizadeli naše domove in naše ljudi in tudi zato, ker upamo, da bomo prihodnji Božič preživeli v miru in brez strahu pred novimi poplavami in neurjem.

Drugič zato, ker se bodo za letošnji Božič spet vrnil pod rodni krov številni naši domačini, ki delajo na tujem in bodo poleg kruha in dobrot prinesli s seboj k nam tudi svojo ljubezen in s svojo navzočnostjo osrečili matere, očete in otroke. Z njimi bosta prišla v naše opuščene vasi tudi mir in sreča, ki pa bosta, žal, kratkotrajna. Delo v tujini jih bo spet po praznikih poklicalo od doma.

Tretjič zato, ker prav za Božič pozivajo narodi in voditelji širom sveta ta naš nemirni svet k pomiritvi in razumevanju med ljudmi vsega sveta, vseh barv in političnih prepričanj. Vemo, da divja v Vietnamu vojna, bratomorilna vojna, v kateri sodeluje tudi ena največjih in najbogatejših držav sveta in z vsemu najmodernejšimi sredstvi in tehniko skušajo uničiti vietnamsko ljudstvo samo zato, ker bi rado živelo združeno in v svobodi. In ob tej nehumanosti, umazani, krvoločni in nevarni vojni se je zganila vest človeštva morda prav za Božič: papež Pavel VI je pozval bojujoče se države in stranke, naj vsaj za Božič, za dan svetovnega miru, prekinejo s klanjem in pobijanjem, naj prenehajo z vojno. In njegov poziv ni naletel na gluha ušesa: za Božič bo prišel mir tudi v džungle Severnega in Južnega Vietnama, za nekaj dni bo mir zajel velika mesta na severu in jugu Vietnama in vsa želja je samo, da bi nekajdnevni božični mir prerastel v trajen mir, v mir na vsem svetu, ki ga oznanja ta Božič in vse napredno človeštvo.

Zato so tudi naše želje ob Božiču usmerjene in posvečene miru na vsem svetu, miru v naših domovih in miru v domovih vseh ljudi sveta.

Zato še enkrat: vam, ki ste iz tujine prišli domov za nekaj dni, srečen in miren Božič v krogu družin in naročju domovine. Našim bralcem doma in po svetu srečen Božič in mir v družini, hiši in povsod. In končno srečen Božič in mir vsem ljudem na zemlji, ki so dobre volje.

Unesco za italijanske ploplavlence

Letošnja generalna konferenca organizacije Združenih narodov za kulturo, znanost in prosveto (UNESCO) je na svojem zasedanju v Parizu sprejela posebno resolucijo, s katero je svetovno javnost pozvala na mednarodno pomoč pri naporih in delih za reševanje, obnovo in ohranjanje raznih kulturnih spomenikov, pomembnih za vse človeštvo, ki so jih letošnje ele-

mentarne nezgode poškodovale v Benetkah in Firencah v Italiji.

Sklep UNESCO je sporočil predsednik generalne konference prof. Bedrettin Tuncel na velikem zborovanju, kjer je govoril tudi italijanski minister za prosveto Luigi Gui, ki je podrobno orisal škodo, katero so poplave prizadejale na področju kulturnih spomenikov v omenjenih dveh mestih.

PO UNIČUJOČIH POPLAVAH V NOVEMBRU

Ali bi se veliki tragediji lahko izognili?

Že poprej je "Matajur", večkrat opozarjal na nevarnosti pred poplavami in naraščanjem voda. Reke niso prestopile bregov in povzročile škode in žrtev samo v zadnjih letih (1963, 1965), temveč tudi v najbližji preteklosti - Za zaščito pred vodami, ki bo zagotovila varnost ljudi, so nujno potrebne takojšnje milijarde

Kot je znano, je velika katastrofa prizadela v minulem mesecu, med četrtim in petim novembrom, Latisano, široka področja Spodnje Furlanije, Karnije in Srednje Furlanije. Katastrofo so povzročile narasle reke in hudourniki, velika plima na severnem Jadranu, številni vdori in plazovi, kar vse je terjalo človeške žrtve, neizračunljivo materialno škodo več milijard lir, porušena poslopja, uničeno pohištvo, živino in na tisoče hektarjev plodne zemlje, evakuacijo številnega prebivalstva, škodo v industrijskih, obrtnih in trgovskih podjetjih ter pri javnih delih.

Velika tragedija, ki je ponovila, a še v težji obliki, strašno dramo poplav iz 2. septembra lani, se je pripetila v izjemnih okoliščinah, toda predvsem zaradi pomanjkljivih regulacijskih del v pianinah in nesistematičnem urejanju rečnih in hu-

krajinske in krajevne oblasti v prejšnjih letih, še posebej pa v letošnjem letu, poslušale zahteve občin in tistih, ki so terjali sredstva in potrebno naglico za zavorovanje življenja in dela v Latisani, okoliških občinah, v Karniji, Beneški Sloveniji in Reziji.

Povedano je bilo tudi že z več strani o politični neobčutljivosti za te probleme in kljub raznim investicijam ni bilo denarja za sistematično hidrogeološko proučevanje celotnega italijanskega ozemlja, še posebej pa za področja, ki so jih poplave prizadele že v lanskem letu, kot n. pr. Latisano. Vse to, z letošnjimi poplavami vred, pa kaže, da so bili vsi državni in pokrajinski ukrepi v tem smislu nezadostni.

Zato mora biti nujno pokrajinski proračun za prihodnje leto predvsem odmerjen za financiranje re-

zato ob tem dejstvu ne smemo stati, kot doslej, križemrok.

V tem smislu so tudi zanimivi hidrometeorološki podatki, ki potrjujejo dejstvo, da je naše področje zelo obilno na padavinah. Tako je 28. oktobra 1882. leta v Rajblju, ko se je utrgal oblak, padlo 240 mm dežja. Septembra 1920. leta je v enem dnevu padlo v Reziji kar 378.3 mm dežja. Tudi sneg zapade v naših krajih zelo visoko, še posebej v planinskih predelih in dosega v Karniji tudi do 19 m višine.

Na našem področju se je v teku

zgodovine, pa tudi v najnovejšem času, pripetilo tudi precej tragičnih katastrof, da omenimo samo jez pri Vajontu, ki je terjal na tisoče mrtvih. Vse to torej opozarja, da je že skrajni čas urediti oziroma regulirati na našem področju, reke in hudournike, ki so povzročili in še povzročajo neprecenljivo škodo človeške žrtve in s tem ogrožajo tudi napredek naše pokrajine. Za vse to pa je odgovorna tudi država in mora zato dati potrebna sredstva v te namene.

Področja in problemi, ki jih ne smemo puščati v nemar

Pogled v gornjo Tersko dolino

Prijetno potovanje, toda ne, kadar sneg zamede vasi - Čas bi bil, da se ukrene kaj bolj konkretnega za pospešenje turizma - Pri izviru Tera v Muzcih bi bilo potrebno zgraditi hotel ali večjo restavracijo

December — V teh dneh smo se zopet radi podali v gornjo Tersko dolino, ozemlje, ki je raznoliko in slikovito in ki zna nuditi zone čustvene razgibanosti, a ne priporočljivo v zimskem času.

Skoraj nemogoče in tudi strašno je namreč živeti v teh krajih, kadar nastopi zima in ko sneg zamede vse poti.

Kadar je snežna odeja bolj debela, so ubogi ljudje gornje Terske doline primorani živeti skoraj kot v srednjem veku. Več kot kdaj so namreč izolirani od ostalega sveta in neprestano izpostavljeni nevarnosti, da jih zasujejo snežni plazovi; in lahko rečemo, da je cesta, ki vodi iz Tera proti Muzcem, Tanameji in Učji že ob prvem snegu največkrat blokirana.

Včasih zapade na prelazu Tanameja tudi po tri metre snega, kar je dovolj, da se ti ljudje ne morejo ganiti iz hiš, razen v nujnih slučajih, ko jim pridejo na pomoč s helikopterji. Dostikrat se dogodi, da morajo poslati na lice mesta oddelke alpincev, da spluzijo sneg in tako omogočijo ljudem dostop v dolino.

Cesta, ki vodi iz Njivice v Učjo, kjer so postavili pred nedavnim obmejni prehod prve kategorije, kar bo prineslo Učji sami kakor vsej istoimenski dolini, brez dvoma velike koristi, je kar dobra, saj je že nekaj let sem tudi asfaltirana in razširjena.

Med vasjo Muzci in Učjo je prelaz Tanameja, kjer stoji ena sama hiša, v kateri je gostilna. Cesta poteka vseskozi po bogatem listnatem in iglastem gozdu in je zato kaj prijetno potovati po njej, posebno v poletnem času, ko pritiska vročina.

In torej, kaj manjka Učji? Zdi se nam, da manjkajo — posebno sedaj, ko deluje obmejni prehod prve kategorije — dobri snežni plugi, da ne bi bila vas v zimskem času tako pogostoma izolirana.

Naj na tem mestu omenimo, da vodi iz Učje v Ravenco v dolini Rezije, kamor upravno spada tudi Učja, samo gorska stezica in je po-

trebnih celih sedem ur, da se pride tja, ker je treba premagati visoko verigo Muzcev. Več kot kakšen iz Učje je v zimskem času izgubil življenje na tej nevarni stezi, ker je zaradi napora omagal in zmrznil.

Nehote se vprašamo, da zakaj ne pride nikomur na misel, da bi se Muško pogorje, ki poteka ob koncu Terske doline, valoriziralo v turistične namene. Seveda bi bilo v prvi vrsti potrebno urediti vse gorske poti, četudi enosmerne v bolj nevarnih krajih, da bi mogli ljubitelji planin priti zlahka in z več strani tudi v ta kotiček naše zemlje.

Potem bi bilo seveda potrebno primerno urediti tudi vas Muzci, ki leži tik ob vznožju istoimenskega pogorja, kjer izvira tudi bistri žuboreči Ter. Voda izvira na jako dostopnem kraju na južni strani vasi. Prav tukaj naj bi zgradili hotel ali večjo restavracijo in poskrbeli za vse drugo, kar je potrebno za zimskošportno letovanje.

Ta klimatska postojanka bi brez dvoma mogla tudi dosti pripomoči, da bi oživel vsa Terska dolina, ki je sedaj tako melanhonična in katere prebivalci se nahajajo v veliki stiski zaradi pomanjkanja dela na domačih tleh, kakor tudi zaradi nezadostnih pridelkov, ki jih daje pusta in skopa zemlja, in so zato primorani na emigriranje, tisti pa, ki ostajajo doma, so pa še bolj obupani.

«OLIMPIA» IZ LJUBLJANE ZA ITALIJANSKE POPLAVLJENCE

Pretekli teden se je nogometna skupina «Olimpia» iz Ljubljane srečala v Vidmu na športnem igrišču Moretti z «Udinese» v korist italijanskim poplavlencem. Ob tej priliki je slovenske nogometarše, ki jih je spremljal jugoslovanski konzul, sprejel na občini videmski župan prof. Bruno Cadetto.

Folklorna skupina iz Jersenic na Gorenjskem pa je nastopila s svojimi karakterističnimi plesi in pesmimi v Tolmeču, tudi v korist poplavlencem iz Karnije, ki so pri teh zadnjih poplavah utrpeli veliko škodo.

Veseli Božič

vsem našim ljudem doma in po svetu

dourniških strug, torej prepotrebni del, na katere je opozorjal tudi naš časnik.

Vsem tem in podobnim nevarnostim ter katastrofam bi se lahko torej izognili, če bi državne, po-

gulacij rek in hudournikov, kot je to že predvideno v načrtih Consorzijske di Bonifica, kajti le tako se bo lahko izognili novim nevarnostim, škodi in človeškim žrtvam.

Prav tako je potrebno v tem smislu sprožiti v parlamentu predlog, da v bilanci prihodnjega leta in naslednjih let predvidijo nujne investicije v tem smislu; prav tako pa je treba zahtevati od pokrajine tudi stotine milijonov lir, da jih takoj razdelijo kot pomoč vsem furlanskim družinam, prizadetim v poplavah.

Potrebno je tudi združiti vse politične sile, da bi strjene dokazale vladi in pokrajini vso nujnost rešitve teh problemov, ki so problemi varnosti, življenja in dela.

Že v začetku članka smo zapisali, da je tudi «Matajur» vedno čutil ta problem. Saj je že 1963. leta pisal, med drugim, da je naše področje eno najbolj deževnih področij v Italiji, če ne že v Evropi in da prav

Iz Nadiške doline

Za boljše avtobusne zveze

V kratkem se bo vršil v Čedadu sestanek, na katerem bodo razpravljali o novih prošnjah za izboljšanje avtobusnih zvez. Radi bi namreč podaljšali sledeče proge: Čedad - Podbonesec; Drejan, Tavorjana, Videm z odcepom za Čedad; Trinki, Srednje, Čedad z odcepom proti Azli, razpotje Špeter, Most Sv. Kvirina in poleti odcep proti Gnidovici in Stari gori; Oblica, Skrutovo, Čedad, Trinki, Klodič, Skrutovo, Čedad z odcepitvijo Pačuh - Skrutovo, Zamir in odcep proti Azli, razpotje Špeter, Most Sv. Kvirina.

Deželni prispevek za javna dela

Te dni je prišlo sporočilo, da je dežela dodelila čedadski občini 32 milijonov 505 tisoč lir za izvedbo javnih del. To vsoto je dežela vzela iz fonda, ki je bil namenjen deficitarnim občinam. Čedadsko občina, ki bo mogla 15 let prejemanjati 2 milijona 167 tisoč lir letnega prispevka, bo mogla na ta način amortizirati nekatera posojila, ki jih je vzela za izvedbo javnih del leta 1963, 1964 in 1965 in ki ga je zelo težko odplačevala.

Hudičev most ne vzdrži velike teže

Kot znano, Hudičev most v Čedadu ne more vzdržati velike teže in zato je prepovedano voziti čezenj s kamjoni, ki so težki več kot šest ton. Zato občinski stražniki in tudi cestarji ustavljajo težka vozila in kontrolirajo težo.

Sv. Peter Slovenov

Nova sirarna v Azli

Zvedelo se je, da bodo v kratkem zgradili v Azli veliko in moderno zadružno sirarno, ki bo stala 90 milijonov lir, od teh se bo potrošilo samo za nabavo modernih strojev nad 26 milijonov. V tej sirarni bodo tudi pastorizirali mleko in se ga bo torej bolj lahko spravilo v promet in bo imelo tudi višjo ceno. Za postavitev tega tako važnega ekonomskega objekta bo prispevala svoj delež tudi dežela.

Tatovi v cerkvi

Pretekli teden so se prikradli neznani tatovi v špetersko cerkev in odnesli iz skrinjice za milodare okoli pet tisoč lir. Pa to jim še ni bilo dovolj. Odpeljali so se z avtomobilom, in ljudje so videli tudi registersko tablico in jih zato ne bo težko uloviti, še v cerkvi v Dolenjem Brnasu. Tukaj so odnesli skoraj osem tisoč lir. Nedripave sedaj zasledujejo karabinjerji.

**TRAGIČNA SMRT
UPOKOJENCA V ABORNI**

Vso našo okolico je zelo pretresla nesreča, ki se je pripetila pretekli petek v Tarpečem in katere žrtev je postal 75 letni upokojenec Sante Cepile iz Čedada. Mož se je peljal pozno popoldne a svojim motociklom po cesti, ki vodi iz Azle proti Sovodnjam in verjetno mu je prišlo slabo in je zavozil v obcestni kamen, nato pa ga je vrglo v Aborno, kjer je utonil.

Takoj so ga začeli iskati in ga našli eno uro kasneje po tragičnem padcu.

Podbonesec

Mali obmejni promet meseca novembra

Zaradi močnega deževja in neurij se je mali obmejni promet skozi obmejne prehode v Bene-

ški Sloveniji meseca novembra nekoliko znižal in je bilo tako samo 52.189 prehodov. V istem času se je pripeljalo preko meje z avtobusom, ki vozi iz Čedada v Tolmin 1.020 potnikov, iz Tolmina v Čedad pa 3.700.

Skozi ostale obmejne prehode pa je bilo takole gibanje: skozi Štupco 47.198 prehodov, skozi Učjo 553, skozi Most na Nadiži v tipanski občini 757, skozi Robedišče 1255, skozi Polavo pri Čeplesiščih v sovodenski občini 533, skozi Solarje pri Dreki 700, skozi Most Klinac 519, skozi Mišček v Idrijski dolini pa jih je bilo 677.

Če bo vreme ugodno, bo mali obmejni promet zopet narastel, saj se bližamo božičnim in novo-

Iz Rezjanske doline

Prispevek dežele za obnovo folklorne skupine

Zvedeli smo zadovoljivo novico in sicer, da je deželni odbor sklenil dati 250 tisoč lir za obnovo rezjanske folklorne skupine. Kot znano, je bila folklorna skupina ustanovljena še pred 128 leti (leta 1838) in to ob priliki, ko je prišel v Videm avstrijski cesar. Dolgo vrsto let je aktivno nastopala in dobila dosti narodnih in mednarodnih priznanj. Zadnja leta je nekoliko ošibela in to največ zaradi emigracije, kajti tudi mladi ljudje iz Rezjanske doline so primorani odhajati z doma za zaslužkom v tuji svet. Z nakazanim denarjem bodo sedaj najprevo nabavili nove narodne noše, saj stare so že obrabljene in tudi porazgubile so se. Upati je, da bo nova folklorna skupna enako odlično nastopala kot prejšnje in da jo bomo kmalu kje videli.

Strela poškodovala hišo

Pretekli teden, ko je zvečer privihrala nad našo dolino huda ura, je tresčilo v hišo zidarja Andreja Petitta, v kateri so bili v tistem trenutku njegova žena in dva otroka. Na srečo ni bilo človeških žrtev, hišo je pa strela precej močno poškodovala. Takoj so prihiteli na lice mesta številni vaščani, ki so Petittovi družini pomagali, da so se otresli strahu, potem so jim pa tudi brezplačno pomagali popraviti razdejano hišo.

Tatovi obiskali dva urada

Te dni so se tatovi pritihtopili v občinski urad za nameščanje in na šumsko upravo v Ravenci in odnesli nekaj tisočakov. Prikradli so se tudi v otroški vrtec, kjer pa niso našli ničesar, kar bi jim prišlo prav. Karabinjerji so se takoj vrgli na delo, da bi izsledili te nepoklicane goste. Vsi menijo, da tatovi niso domači ljudje, ampak da so prišli od kod drugje.

Fojda

Avtobus bo vozil v Čenebolo do februarja

Zadnje čase je vladalo v Čeneboli in tudi v drugih okoliških vaseh zelo veliko ogorčenje, kajti raznesel se je glas, da bo avtobus, ki vozi sedaj iz Fojde v Čenebolo, s prvim decembrom prenehal voziti. Kot znano, hodijo moške v dolino na delo, otroci pa v osemletko ali druge šole in zato bi ta ukinitve seveda prinesla

letnim praznikom in vsak bi rad kaj kupil onkraj meje, naši v Jugoslaviji, oni pa v Italiji, pa tudi na izlete bodo šli ljudje, posebno na smučanje.

Nova maša v Mersinu

V Torinu je v zavodu Consolata dokončal svoje študije Renzo Zorza, sin Ermenegilda Zorze iz Mersina. V mašnika bo posvečen 17. decembra t. l. v Vidmu, drugi dan bo pa bral novo mašo v domači vasi. V Mersinu se že dlje časa pripravljajo na ta dan, da bodo slovesno sprejeli svojega vaščana-novomašnika, ki bo potem odšel v misijone.

Nesreča ne počiva

V čedadsko bolnico so morali peljati, da je tam dobil prvo pomoč, Marjana Domenisa, ker mu je pri delu stlačilo prst leve roke. Če ne nastopijo komplikacije, bo ozdravil v treh tednih.

mnoge nevšečnosti in ljudje so zaradi tega bili kajpada upravičeno v skrbeh. Toda avtobus bo vozil še naprej, vsaj do konca februarja meseca, tako so nam povedali, potem se bo pa morda moglo še kaj ukreniti, da bo vozil vsaj do konca šolskega leta.

Padel je po ledeni cesti

Sedemdesetletni Anton Beligoj je tako nesrečno padel po zmrznjeni cesti, da si je pri padcu zlomil več reber. Če ne nastopijo komplikacije, bo ozdravil v 40 dneh.

Tudi 22 letni Renzo Cicigoj iz Čampeja je padel na cesti in si zlomil desno nogo. Ozdravil bo v enem mesecu.

AHTEN

Dežela bo plačala občinski dolg

Te dni je prišlo sporočilo, da je dežela nakazala občini Ahten skoraj pet milijonov lir prispevka za plačilo dolgov, ki jih je napravila pred nedavnim zaureditev cest. Dežela bo dala denar v 15 obrokih.

Sagra sv. Andreja

Letos je šla sagra sv. Andreja skoraj neopaženo mimo nas. Zvečer so bile gostilne kot po navadi skoraj prazne. Emigranti, katerih šteje tudi naša vas precej veliko število, se še niso vrnili domov in zato je povsod še vse puho in prazno. Okoli božiča bo pa že bolj veselo, ki bomo imeli v svoji sredi naše očete in sinove.

Čenebola v občini Fojda. Ljudje te vasice, ki leži visoko v hribu, so zadnje čase v zelo velikih skrbeh, ker krožijo govorice, da bodo ukiniteli avtobus, ki jih sedaj povezuje z dolino in ravninskim svetom

Eden od naših v "Domenica del Corriere",

Štirinajst duš tvega, da bodo umrle zaradi zastrupitve

Včasih se zgodi, da po obisku po raznih krajih Benečije in Rezije, poročamo o tem tako, kot smo videli, slišali in občutili in da marsikdo lahko misli, da smo o vsej bedi, pomanjkanju in nezaupanju v teh krajih pisali z našega, predsvem etničnega stališča.

Kdor nas pozna поблиže, dobro ve, da smo vzeli v roke pero z ednim ciljem, da bi branili in varovali pravice vseh Slovencev v naši pokrajini, pa naj gre za najosnovnejšo pravico, to je za pravico do materinega jezika pa tja do pravice, ki omogoča naš obstoj, to je do pravice do dela.

Nihče namreč ne sme pozabiti, da biva naš rod v Beneški Sloveniji in Reziji že več kot tisoč let in da v dolgih zgodovinskih obdobjih, pod oglejskimi patrijarhi in Beneško republiko, ni užival samo osnovnih etničnih pravic, to je pravic do uporabe lastnega jezika, temveč je imel tudi široko upravno in sodno avtonomijo.

V tem smislu smo šli tudi na plebiscit pred sto leti, čeprav se moramo še danes boriti za tiste naše pravice, ki danes jasno izvirajo iz ustave italijanske republike in iz tretjega člena posebnega statuta za deželo Furlanijo - Julijsko krajino.

Vendar se na vsak način povrnimo nazaj k začetku in v celoti ponatisnimo, da bi podprli naše teze in ugotovitve, ki nikakor niso plod fantazije ali pa neiskrenosti, kaj je zapisal nekdo izmed naših v 42. številki letošnjega letnika "Domenica del Corriere" na strani 6.:

«Dragi direktor, moj rodni kraj je 600 metrov nad morjem in na zelo pomembnem turističnem področju Nadiže; tam živi 14 osamljenih oseb, kajti vsi drugi so odšli na delo v tujino; teh štirinajst duš tvega, da bodo umrle zaradi zastrupitve, kajti vodni zbiralnik ne služi za odžezanje ne samo nam, temveč vsem živalim, ki živijo v bližini: krastačam, kačam, maloštevilnim kravam, ki so še ostale, kakemu zablodelemu psu; kadar vlada suša, morama vodo ohraniti za dolgo in je niti ne filtriramo: črevesne bolečine so zdaj postale naša navada. Valentino Puller, Spignon Pulfero (Udine)».

Kakor vidimo ne zapuščamo, pa čeprav gre za raznaroditev drugega, tirnic prave resnice. Lahko postanemo tudi mi samo žrtve kake nezanesljive informacije, toda dejstvo je, da v našem primeru v naši hiši nimajo pravice do azila iz mišljotine, laži in naša osnovna na-

loga novinarjev in sinov te dežele ostaja in bo ostala vedno v tem, da bomo osvetlili po potrebi objektivno in kritično dejanski položaj v slehernem kotičku dežele, kjer živijo državljani, ki govorijo slovensko.

TAVORJANA

Napeljava kanalizacije

Pretekli teden je občina dala v apalt napeljavo nove kanalizacije v Tojanu, Ronkah in v Kostu. Stroški za izvedbo teh del bodo znašali okoli 12 milijonov lir. Če bo dopuščalo vreme, bodo z deli začeli kmalu, kar si ljudje že toliko časa želijo.

Huda nesreča pri delu

Poljedelec Francesco Caporale iz Montine, star 66 let, je padel z voza, ker je zgubil ravnovesje in prišel pod kolesa. Dobil je hud možganski pretres in si zlomil tudi več reber. Takoj so ga prepekljali v čedadsko bolnico in bo ozdravil, po mnenju zdravnikov, v približno enem mesecu.

Precej močno se je ponesrečil tudi 55 letni Veglio Brescian iz Tavorjane, ko se je peljal s svojim motociklom in se zaletel v voz, ki ga je peljal nek domačin. Pri padcu je dobil več poškodb po glavi in obrazu. Ozdravil bo v treh tednih.

Tipana

Smrtna kosa

Pretekli mesec je po zelo dolgi in hudi bolezni za vedno zatisnila svoje trudne oči 70 letna Karolina Noacco - Sinikičeva. Zapušča v veliki žalosti moža in dva sina, ki delata v inozemstvu in sta prišla domov na materin pogreb.

SREDNJE

Iz občinske seje

Na zadnji občinski seji so med drugim sklenili, da bodo občinskemu uslužbencem povišali integrativne dohodke. Razpravljali so tudi o proračunu za prihodnje leto in o imenovanju revizorjev računov za obračun tekočega leta. Sejo so zaključili s sprejetjem načrta za ureditev občinske ceste, ki vodi iz Sredenj proti razpotju Vrh, kar bo stalo okoli deset milijonov lir. Za kritje teh stroškov bo prispevala država osem milijonov lir.

**EMIGRANT IZ SEDIGLE
USTRELIL SVAKINJO
IN SAMEGA SEBE**

V trenutku, ko je bil naš list že v tisku, smo prejeli žalostno novico, da je 59 letni Viktor Caliz iz Sedigle ubil svojo svakinjo 62 letno Fortunato Somero iz Smrdeče pri Centi, ki živi z možem že deset let v kraju Mosca pri Chivasso (Torino).

Viktor Caliz je bil tudi letos na sezonskem delu v Franciji in je prišel pretekli teden domov v Sediglo, a že čez par dni je izginil iz vasi in šel naravnost k bratu v Piemonte, kjer je ustrelil brez kakršnega koli vzroka svakinjo Fortunato, ki ja ravno kuhala kosilo, potem pa še samega sebe. Oba sta bila na licu mesta mrtva. Drugih podrobnosti o tem krvavem dogodku nimamo.

Zanimivi popotni zapiski Paola Santoninija iz potovanja po Sloveniji

Za naše mlade bralce

Prav'ca o jagru Martinu

(Iz Nadiške doline)

Paolo Santonini, vodja patriarhove pisarne v Vidmu, je v letih 1485, 1486 in 1487 mnogo potoval po slovenski zemlji skupaj s škofom iz Caorle (malo mestece pri Benetkah). Takratni oglejski patriarh Marco Barbo je poslal namreč škofa Pietra Carla iz Caorle s spremljevalcem Santoninom, da ponovno posvetita cerkve, ki so bile oskrunjene zaradi turških vpadov in da obenem podelita zakrament sv. birme. Paolo Santonino je ob tej priliki zapisal vse kar je videl in doživel, zato so njegovi potopisi jako živi in prava slika takratnih fevdalnih razmer na Slovenskem.

Tu spodaj podajamo nekaj onih zapiskov, ki se nanašajo na najbližje slovenske kraje in bodo zato marsikoga zanimali.

«26. avgusta leta 1486, je odpotoval prevzišeni gospod škof še pred kosilom iz Čedadu po dolini reke Nadiže do vasi Šempeter in se ustavil v hiši vikarja gospoda Clementa. Tam je obedoval s svojim spremstvom in ker je bila sobota, so prinesli izvrstnih rib, med katerimi je bil tudi dva funta težak lipan. Istega dne je po obedu jahal naprej po cesti do Kreda, vasi, ki je spadala pod opatijo Rožac. Tam je prenočil.

«27. avgusta je prevz. gospod škof posvetil na kamnitem griču onstran Kreda ob Nadiži ležečo cerkev v čast mučenika Hilarija in je pri cerkvi tudi obedoval. Prinesli so več vrst jedi, med njimi tudi svinjsko pečenko. Po obedu je birmal mnogo ljudi in se je zvečer vrnil v vas Kred, kjer ga je čakala pičila večerja iz ostankov kosila. Santonino pa je prebil noč, ne da bi bil zaprl oči, ker so ga na slamnatem ležišču nadlegovale bolhe.

«28. avgusta smo zgodaj vstali in jahali v Kobarid. Bilo je mrzlo za tak zgodnji letni čas, ker je gosta megla pokrivala pokrajino. V Kobaridu je prevz. gospod škof zopet posvetil pokopališče in župno cerkev sv. Marije, ki so jo pogojni onačastili s svojo nesnago. Obedovali smo po službi božji v hiši tamkajšnjega vikarja gospoda Andreja, ki nam je med drugim jedmi serviral tudi mlado gos. Istega dne smo zajahali konje in smo prihajali v Tolmin, ko se je sonce že pomakalo k zahodu. Napravili smo 10 milj. Ker ni bilo v tamkajšnji občinski gostilni nobenega prostega mesta, so nas prijazno sprejeli domači veljaki, ki niso hoteli sprejeti niti krajcarja za plačilo.

«29. avgusta smo ob sončnem vzhodu zapustili Tolmin in se odpravili v divjo in brezpotno gorsko pokrajino pod vodstvom klerika Danijela, sina odličnega gospoda Virgila iz Tolmina. Po 10 miljah potovanja nas je prišli smrtno lačni v vas Grahovo in vstopili v neko nizko črnokazakovo hišo, kjer ni bilo za nas ničesar pripravljenega. Začeli smo zato naš obed kar z orehi, nato nadaljevali z ovčjim sirom in čisto črnim rženim kruhom, ki nam je pa, ker smo bili sestradani, zelo dišal. Kot tretja jed so prišla na vrsto trdokuhana jajca, nato posoljene postrvi in kot peto na koncu pečeni piščanci. Škof je hitro sam pojedel pečene polha, ki so ga bili služabniki spotoma ujeli. S težavo smo nadaljevali potovanje po obedu, z velikimi napori navzgor in navzdol ter smo dospeli po desetih miljah poti v Cerkljo, kjer ima svoj uradni sedež gospod vikar Gašper. Tu je farna cerkev sv. Jerneja, podrejena kar se tiče postavljanja duhovnikov kapitlu sv. Marije v Čedadu. Vas Cerkljo leži v ravnini, šteje 42 hiš in skozi njo teče potok, ki nikdar ne presahne. Gostil nas je v svoji hiši gospod Gašper, ki nas je, čeravno smo ga iznenadili, dobrohotno in na hvalevreden način sprejel.

«30. avgusta smo odrinili zjutraj iz Cerklje in se povzpeli na hrib iznad Oslice in nato zopet v dolino. Vzpenjanje na hrib je z obeh strani zelo naporno. Na grebenu teče meja med beneškim ozemljem in med mestno občino Škofa Loka. Santonino pripoveduje nadalje, kako so potovali iz Škofje Loke v Kranj, Trzin, nato na Slovensko Koroško do Šmohorja in Beljaka. Vračali so se preko Trbiža in zopet stopili na primorska tla 30. septembra 1486.

«Po skrajno težki in naporni poti 20

milj, smo prišli sestradani v Bovec. K sračji smo našli kosilo v hiši duhovnika Jakoba, bovškega župnika. Jedli smo izvrstne sveže postrvi. Pili smo kislo vino, ker boljšega ni bilo mogoče dobiti. Po kosilu smo hitro odpotovali in smo bili v mraku že v Kobaridu. Tudi tamkaj je škof okrepčal svoj vsemogočni želodec zopet s postrvi, čeravno je kosil kasno popoldne.

Dne 1. oktobra leta 1486, smo odšli iz Kobarida še pred kosilom in smo jahali doli v Čedad. Tam sem zapustil škofa in sam potoval po božji milosti dobro ohranjen v Videm. In to s kar pristojnim dobičkom.

Prihodnje leto sta jo Santonino, in nje-

gov škof iz Caorle že zgodaj 7. V. 1487. mahnila iz Čedadu v Slovenijo in sicer na Spodnje Štajersko. Takrat sta hitreje potovala in sta bila še isti dan v Tolminu. Drugi dan sta dobila dobre postrvi v Grahovem in kar še isti dan nadaljevala pot do Selc v selški dolini, kjer sta dobila še drugega patriarhovega odposlanca, gospoda Paskvala, škofa iz Pedene, ki je tamkaj posvečal neko cerkev. Hitela sta naprej in sta bila že 11. maja v Konjicah pri gospodu Valentinu, arhidiakonu pokrajine Saunije, kakor se je takrat imenovalo Spodnje Štajersko.

Santoninove potopise je objavil leta 1943 v reviji «STUDI E TESTI» msgr. Vale, pokojni ravnatelj videmskega nadškofijskega arhiva.

Kaj bomo delali

NA TRAVNIKI: Sedaj je primeren čas za gnojenje travnikov. Najboljše gnojilo za travnike je dobro prepereli mešanec (kompst). Za gnojenje travnikov uporabljamo tudi gnojnico, kateri dodamo nekaj kilogramov superfosfata ali Thomasove žilindre. To močno poživljuje in ojača rušo, katera nastopi zimo v zelo ugodnem stanju in si nabere hranilne snovi za hitro spomladansko rast. Deteljišča gnojimo najrajši s Thomasovo žilindro in z drugimi gnojili. Gnojilni obrok mora vsebovati vse tri osnovne hranljive prvine, in sicer dušik, fosfor in kalij.

NA NJIVI: Pričnemo z gnojenjem žit z lahko topljivimi dušikovimi gnojili, katerega ponavljamo vsake 2 do 3 tedne. Ta gnojila trosimo, ko je žito razvilo tretji list. Na vsak hektar potrosimo 40 kg apnenega nitrata. Žita se tako ojačijo in pravilno prezimujejo. Vse prazne njive globoko preorjemo in pustimo, da na brazde deluje mraz. To delo moramo opraviti še pred nastopom mraza.

VINOGRAD: Opravimo zimsko kop in gnojenje vinograde; do nastopa mraza lahko obrezujemo trte in pripravimo jamice za podsašenje praznih mest. Menjamo trhle in propadajoče kole. Nove kole namakamo v vodni raztopini modre galice ali namažemo s karbolinejem, ali pa zažemo tisti del, ki bo zakopan v zemlji. S tem podaljšamo trajnost kolov.

SADNO DREVJE: Po opravi zimskega obrezovanja škropimo sadna drevesa z običajnimi zimskimi škropili. Pri tem škropljenju uporabljamo žvepleno apeno brozgo ali drugo podobno sredstvo ter rumena olja. Prvo škropilo sestavimo tako: žvepleno apnena brozga 25 kg, ali barijev polisulfid 8 kg; vode toli-

ko, da dosežemo skupno količino 100 litrov.

Drugo škropilo: rumeno olje 4—5 kg; voda litrov 95—96.

Breskve škropimo z 3% boroško brozgo ali z drugimi običajnimi sintetičnimi nebakrenimi sredstvi.

VRT: Pripravimo zemljo za spomladanske setve. Važno je izdatno gnojenje vrtnne zemlje, ker vrtnine zahtevajo velike količine lahko raztopne hrane in rahlo živo zemljo. Vrtnine, ki so še na prostem, zaščitimo pred mrazom z zaščitnimi preprogami ali stenami. Za preproge rabimo slamo, dočim za zaščitne stene rajši uporabljamo liste iz plastične mase, katere smo pritrdili na lesene okvire.

ZANASE gospodinje

CELULOIDNE IGRAČE, ki izgubijo obliko, položimo za kratek čas v toplo vodo, nakar se poravnajo.

VEDRA za smeti ne rjavijo, če jih obložimo s časopisnim papirjem.

STISKACI se med pranjem pogosto zmečkajo. Temu se izognemo, če jih pred drgnjenjem stisnemo (zapremo).

VZMETI lahko spravijo s svojim škripanjem človeka ob spanje. Zato jih je treba namažati z navadnim oljem, položiti čez nje krpo, da olje ne zamasti žimnic, in stvar je opravljena.

CELOFAN papir se laže odlepi od kozarcev, če teče po njem tekoča voda, preden ga odstranimo.

Kadar je bila odparta jaga, Martin Jagru se nje vic zmenju za hišne djela, ne za žvino, ne za ženò, ne za pet otročiču. Od jutrinca do avemarije je s puško na ramanah lazu po dolinah in po breguovih za svojim starim psàm in uòhu za zajci in drugo duáčno, dostkrat lačan an žejan, de b'se biu še kàmanu usmilu.

Družina je tarpjela veliko škodo posebno na ješen, kadar je bila sila spravit' pod strjeho pardjelke taz puoja in nanast' darvé in senà za zimò. Njega žena Katra njé mogla skarbjet za vse.

Vsako vičér, kadar je paršù damu, je biu kreg med njim in ženò, še posebno kadar je paršù s praznimi rokami, kar se je pogostama zgodilo. Katra mu jih je zgourila trkaj, de Martin jih njé mogù prenest in za ji stuort moučat' je začeu klet': «ti hudičova baba, presneta sova, de b'hudič te ne vzeu itd».

Njeko ljeto je biu cjeu tjedan zamudiu gor na Miji za to dujo kozò. Vickrat mu jo je biu «Fido» pargnù takuò blizu, de b'jo biu lahko s palco zajeu, pa je bilo, kakor de njega «kugle» bi se bale kozé: nikul je njé zædu četud' je streju de se je odmjevalo po vsi Miji.

Zlomjen ed trudnosti an jeze je sednu na kaman pod starim bukovin štoràm za se odpoèit'. Potrjeba mu je bilo iui damù, kjer je biu že tisto vičér prjet' snjeu te zadni kos pogače, ki je biu nesu ga sabo in so se mu nogé tresle od šibkočé. Spot ga je bilo prit' damù s prazno rokò, trkaj buj kjer že vsa dolina je vjedela, de je biu zaslediu dujo kozò. Kadar je pomislu na duom, je že vidu Katro kakuò ga čaka z metlo na vratih. «Kier Buoh mi neče pomàt, naj mi pride hudič na pomuoč», je zakleu ves obupan. Njé dobrò bleuknù te klétvine, ki ga njekšan rahlo odzad potuče na rame. Se hitro ogledne an zagleda za sabo vesokega, v čarnim obljecenega gospuoda s pinjastim klubakum gor na glavi.

«Ki čes od mene?» ga vpraša prestrašeni Martin. «Nič slabegal» mu odgovori te čarni gospuod. «Ce se mi podpišes na tolo karto, de donas ljeto, glih na tuole mesto najdeva kajšno tajšno duáčno, de jest je ne bom poznù, jest ti dan cjeu žaki denarja. Ce pa donas ljeto ne najdem na tim mestu duáčne, ki je ne bom poznù, ti ponesem ženù». Dugo cajta je Martin premišljavù kaj naj bi stuoru, pa nazadnje je le podpisu karto tistemu čarnemu gospuodu, ki njé biu drugi ku sam paklenski hudič, katerega je biu, v obupu, poklicu na pomuoč s kletvino. «V cjeim ljete že najdem kajšno žvinco, ki tele gaspuod je ne bò poznù», je mislu sam par sebé Martin. Čarni gaspuod mu je pokazu žakjac denarja, ki je biu gor za štoràm an potlé je zginu brez sledù.

Martin je veselo zædu žakjac an le-teu damù. Katro, ki je bila uon z sebé od jeze, jo je poklicu tjé v izbò, de ne b' čuli in vidli otroci in sosjedje. Tam ji je odprù žakjac in pokazu čjeu kupac zlatniku in srebarniku. Katra se je parjela za glavò an starmjela brez besjede. Šelé kadar ji je Martin razluožu, de ves tisti denar je biu pošte-no zaslužen an paršparan, kier on v tulku ljetic, ki je hodu na jago je biu postreliu vse puno dujačne, ki jo je po skriuš' draguò prodaju njekšnemu bogatemu gospuodu, brez nji povjedat, Katra se je pomirila. Buoh var', če b' ji biu povjedu, de tist' denar mu ga je biu dau sam hudič za njé kozò!

V malo dnéh v Martinovi hiši se je vse spremenilo. Martinu njé bilo vic trjeba hodit' na jago; v hiši njé bilo vic mizerje, njé mankalo vic ne pit' ne jesti. Ljudje so pravli Martinu «gaspuod Martin», ženi pa «gospà Katra». Lepuò obljecena obà z otruooci, sta stuorla djelat' hlacpam in diklam, kakor se spodobi gaspuodam.

Cas je šù naprej in dan v katerem bi muoru Martin gor na Mijo, pod star bukovi štor kajšno dujačno, ki tisti

čarni gaspuod s pinjo gor na glavi, bi je ne poznù, se je bližu. Martin je postaju od dné do dné buj zamišljen an kadar ga je Katra pouprašovala de zaki, se je izgovarju, de mu je dug cajt zatuò kier ne hodi na jago, takuò de še onà ga je silila, de naj gre včasih na jago za de ne oboleje. In takuò je Martin postau speka jagar. Dan za dnevom je hodù gor po Miji, Uoglu, Matajuru, Ivancu itd.; prebrodu je vse hosti, vse čela, vse grape, de b' mogù ušafat kajšno nenavadno žvino, za zaprjet usta zluolju. Postrelju je puno zeju, lesic, breberc, jazbacu, jerebu, itd. pa nikjer njé mogù zasledit nobene žvine, de b' je ne biu poznù. Katra, ki njé vjedla, de zaki je njé Martin spek obnoreu za jago, se je jezla an mu njé dala mirù kadar je paršù damù. «Zaki zamujaš an se martraš, saj ti ne nic manka, saj si te narvenč gaspuod cjele Nediške doline,» mu je oponašala. Saruota njé vjedela, de Martin se je martu za rješt' nje kozò!

Kadar je vidu, de ne bo nic za nepoznàno dujačno in de za par dni mu pride hudič po ženo, Martin si je pardau korožo: je poklicu Katro v izbò an ji je vse povjedu. Katri je zmaràšalo po vsem živuote, je pobjedjela ku smart! Kadar je mogla do sape, ga je uprašala, de kada b' se imjelo tuò zgodit'. On ji je jočé povjedu, da za dva dni. «Puj hitro gor za Livak an gor v smrjekovi hosti naber' pun' lonac smolè», mu je jala. Martin je teku gor za Livak an je nabrau pun lonac smolè. V tem času je Katra ubila šter kakuoše an parpravla an ljep kupac pernic. Kadar je paršù Martin s smolò, sta šlà obà gor na Mijo an neslà za sabo smolò an pernice. Tam gore še je Katra sljekla do nagega, je podarila kite an razkuštrala lasè na vse kraje. Potlé se je vsa namazala s smolò an se je potaçala po kakašjih pernicah. Pernice so se parjele za smolò an Katra je ratala tajšna zverina, de še Martin se jo je vstrašu. Sednila je glih na tisti kaman pod starim bukovicim štorom, na katerim je biu Martin podpisu tisto hudičovo karto.

Hudič se njé pustiu čakati! Par minute, glih na obljeticno tiste ure, ki je bila karta podpisana od Martina, je veljezu iz bližnje host' tisti čarno obljeceni gaspuod, sa pinjastim klubakum na glavi an se je parbližu Martinu. Martin, brez mu nic reč, je pokazu s prstom tje pod štor. An kadar čarni gaspuod je zagledu tisto strašno zverino (Katro) tam pod štorom, se je takuò prestrašu, de je kù strjela švignu nazaj tjé v host.

Takuò se je Katra rješila iz hudičovih parkju in v Martinovo hišo se je povarnilo vsejeje an sreča, Katra je skuoze vse življenje za smjeh, oponašala Martinu, de jo e biu prodau hudiču, pa Martin i je oponašu, de je takuò gardà an žleht, de še hudič je vteku od njé.

Izšel je Izseljenski koledar

Te dni je izšel Slovenski izseljenski koledar, ki ga je že štirinajstič izdala Slovenska izseljenska matica v Ljubljani. Koledar je vsebinsko jako bogat, okusno opremljen z lepimi barvnimi fotografijami na ovitku in s številnimi fotografijami pod naslovom «Novo v slovenskih krajih». Akademske slikar Marjan Tršar je začetni koledarski del lepo ilustriral s portreti najbolj znanih slovenskih pesnikov in pisateljev in z motivi, ki so v glavnem vezani na njihove rojstne kraje ali kraje bivanja. Besedilo o slovenskih književnikih v tem delu koledarja je napisal dr. Joža Mahnič. Koledar so uredili: Zima Vrščaj, Mitja Vošnjak in Mila Senk.

JOSIP JURČIČ

SLOVENSKI JANIČAR

41. Vrnimo se sedaj k mlademu Juriju Kozjaku. Cigani so bili bliskoma oddirjali, ko so imeli dečka med seboj. Na svojih iskrih, lahk'h konjičkih so lahko ugnali v kozji rog zasledovalce. Po stranskih stezah prišli so čez dva dni na mejo in tu se loči spoštovana družčina. Vsi Somolovi pajdaši so hoteli na Ogrsko, Samol sam pa gre z dečkom na Turško.

42. Na turški meji prodà cigan dečka Turku, ki je krščanske otroke zbiral za janičarska izrejaljšča. Tako je naloženo zlodejstvo do kraja izpolnil. Maščeval se je nad Jurijevim očetom Markom Kozjakom za smrt svojega sina, od Petra je dobil za to bogato plačilo in nazadnje mu je še Turčin dal zvrhan možniček v zameno za dečka. Fant je jokal in prosil, toda zaman.

43. Med janičarje torej je prišel Markov sin. Iz malega dečka zraste čez leta krepak mladenič. Ali kaka sprememba! To ni bil več nekdanji Kozjakov sin, ampak poturčen sanjarski vojak. Leteča leta izbrišejo mladeniču spomin na otročje čase. Imena svojega očeta si ni domisljal, niti kraja niti dežele. Navdil se je bil tujega jezika, svojega se ni več spomnil.

44. Hrabri janičar, Marka Kozjaka sin, postal je v kratkem polkovnik v svoji četi in ni ga bilo mimo njega hrabrejšega in strašnejšega v boju Sicer ni vprašal, zakaj se vojuje, šel je vsekam, kamor so ljuti Turki nesli zastave svojega preroka Mohameda, ali bojeval se je le z vojaki, ne z otroki in ženami.

Narisal: M. BATISTA

La voce di uno dei nostri sulla "Domenica del Corriere", QUATTORDICI ANIME RISCHIANO DI MORIRE AVVELENATE

Capita talvolta che quando noi, dopo un diligente sopralluogo in zone e località della Slavia Friulana oppure in quelle della Val Resia, ci permettiamo di riferire le nostre impressioni su quanto abbiamo visto, sentito e controllato, capita, ripetiamo, che qualcuno giunga al punto da porre in dubbio la veridicità del nostro resoconto o servizio che sia — circa gli stati di depressione, di miseria, di abbandono, di avvillimento e di sfiducia riscontrati a seconda dei casi — e che i nostri commenti al servizio siano dettati da particolari vedute, strettamente etniche epperò del tutto interessate.

Chi ci conosce da vicino sa perfettamente che noi abbiamo preso a suo tempo in mano la penna con l'unico scopo di difendere e tutelare i diritti di tutti i cittadini di parlata slovena della Provincia di Udine; e di nulla lasciare di intanto pur di veder riconosciuti appieno questi diritti che sono giusti e sacrosanti a cominciare da quello dell'insegnamento scolastico nella lingua madre per finire a quello, certamente più prosaico ma senza dubbio più sostanzioso, del pane e del companatico che costituisce la base essenziale e insostituibile della vita.

C'è forse qualcuno, male informato o meglio poco conoscitore delle nostre origini, della nostra storia e delle nostre tradizioni, che vorrebbe impedirci di fotografare le cose come stanno, di riprodurre cioè le varie situazioni e di farle conoscere a tutti, specie a coloro che più e meglio degli altri, per i loro posti di responsabilità e quindi di direzione e di comando, dovrebbero conoscere e provvedervi senza indugio e con la dovuta ampiezza?

Nessuno deve dimenticare che la nostra gente vive nella Slavia Friulana e nella Val Resia da oltre un millennio e che per lunghi secolari periodi, specie sotto il Patriarcato di Aquileia e sotto la Repubblica di Venezia, non solo è stata rispettata e riconosciuta come unità etnica e linguistica ma ha anche goduto di una larga autonomia giudiziaria e amministrativa; e ne lo comprovano gli «arenghi» o parlamenti di un tempo, fondamentalmente democratici e popolari e dei quali spesso ne abbiamo parlato.

Ed è appunto per ritornare a godere di detta autonomia, subdolamente promessa dai galoppini della monarchia italiana durante la campagna per il plebiscito del 1866 circa l'annessione o meno del territorio della Provincia di Udine allo Stato italiano, che noi continuiamo a batterci, che noi chiediamo

mo che finalmente tutti i nostri diritti ci vengano riconosciuti ed effettivamente concessi secondo quanto sancisce la Carta Costituzionale della Repubblica italiana e lo stesso articolo 3 dello Statuto Speciale della Regione Friuli-Venezia Giulia lo sta a confermare con chiara evidenza.

Ad ogni modo, per tornare in carreggiata, ci permettiamo riprodurre integralmente, a sostegno delle nostre tesi — che non sono affatto frutto di fantasia ne tanto meno animate da pietistica insincerità —, quanto ha scritto uno dei nostri sul N. 42, pagina 6, della «Domenica del Corriere» di Milano di quest'anno:

«Caro Direttore, il mio è un paesino, a 600 m. d'altezza, nella zona di grande interesse turistico del Natosone; vi abitano 14 persone sole perchè gli altri, tutti gli altri, se ne sono andati all'estero a lavorare; queste 14 anime rischiano di morire avvelenate perchè il deposito di acqua serve indifferente-

mente a dissestare noi e tutti gli animali che vivono nel circondario: rospi, serpi, le poche mucche che ancora ci sono, qualche cane randagio; quando c'è siccità l'acqua deve durare a lungo e non viene neppure filtrata: i dolori intestinali allora sono una consuetudine. - Valentino Puller, Spignon Pulfero (Udine)».

Come si vede, sia che noi si parli di spopolamento o d'altro, noi non usciamo mai dai binari della pura verità. Possiamo soltanto, talvolta, rimanere anche noi vittime di qualche imprecisa informazione, ma certo si è che in casa nostra non hanno diritto di asilo ne frotole ne menzogne e che precipuo nostro compito di giornalisti e di figli di queste terre rimane, e rimarrà sempre, quello di illustrare, a seconda delle necessità, con spirito obiettivo e critico, la reale situazione esistente in ogni angolo di terra dove convivono cittadini di parlata slovena.

Il valico di Uccia reca vantaggio ai turisti e al Friuli

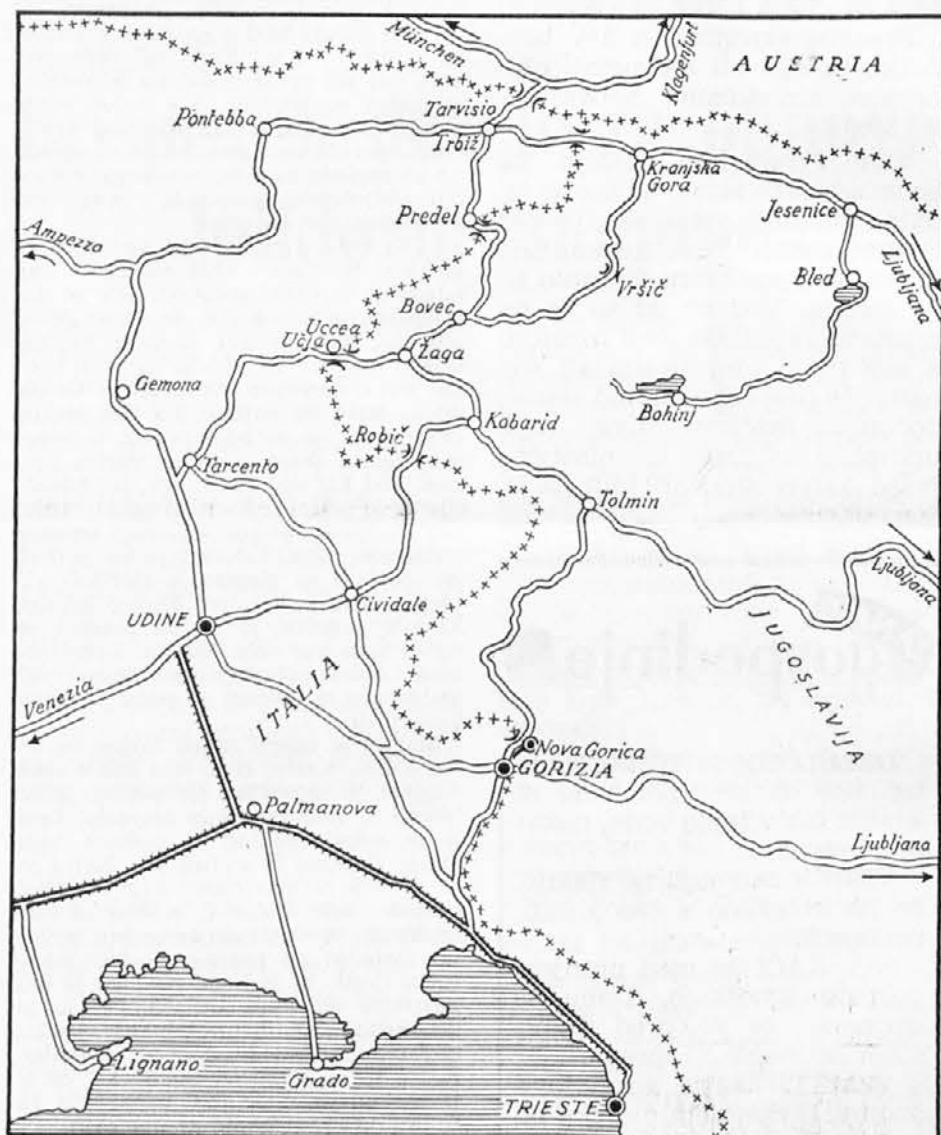

Grafico con la rete delle strade confluenti al valico di Uccia di prima categoria aperto di recente

Hotel «PALACE» Portorož

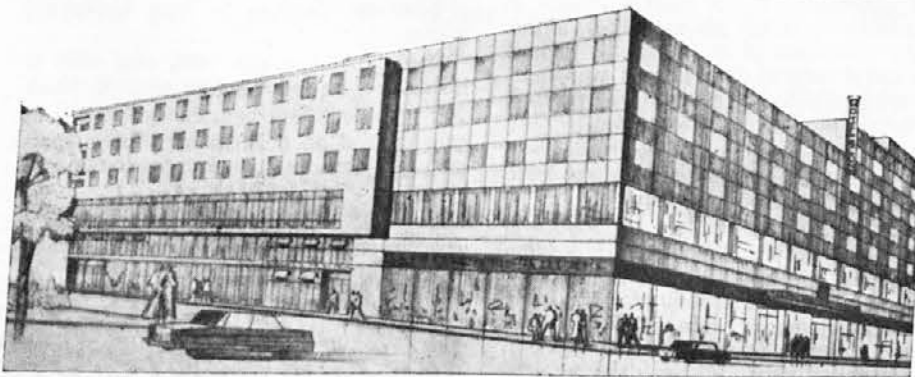
Vas vabi

Nudimo Vam hotelske in gostinske usluge.

Vsak večer je odprt «CASINO» in nočni bar z internacionalnim programom.

V hotelu so Vam na voljo termalne kopeli.

Veselo boste silvestrovali v nočnem baru in kavarni «JADRAN»

Hotel «Slon» Ljubljana

prireja veselo silvestrovanje - Rezervacije po telefonu 20641-20644-20645

Hotel «LEV»

Ljubljana, Vošnjakova 1

prireja veselo in prijetno silvestrovanje v vseh prostorih z naslednjim sporedom:

V VELIKI RESTAVRACIJI IN STEKLENI DVORANI

Silvestrski mrzli in topli bife na voljo brez omejitve vso noč. Za ples in zabavo poskrbita orkester Boruta Lesjaka in pevka Irena Kohont. Lepo okrašeni prostori. Darilo za vsakega gosta.

V DANCING BARU

Silvestrski mrzli in topli bife na voljo brez omejitve vso noč. Veliki zabavni in plesni orkester. Artistični program - strip-tease

V 13. NADSTROPJU

Vinska klet «Levji brlog»

BANKETNE DVORANE

Novoletni roulette
Cena silvestrovanja je 96 N din. V tej ceni je vključena vstopnina, rezervacija mize, silvestrski bife brez omejitve vso noč, aperitiv. Dodatek za silvestrovanje v dancing baru je 20 N din. Rezervacije po telefonu 310 555. Vplačila v hotelu «Lev».

Naše reke in doline

Vse vode Beneške Slovenije se stekajo v Jadransko morje po Tilmentu ali po Soči. V Tilment se izlivajo vode iz Rezijske in huminske okolice:

REZIJA, ali rezijanska Bela, izvira pod Babo (Karin) in teče po rezijanski dolini dokler se ne izlije po 21 km v reko Belo (Fella) pri Rezijuti.

Do Stolvice teče prav stisnjeno med skalnatimi bregovi, potem pa se razširi in teče po širokem progu do Njive. Odtod pa je njeno korito zopet stisnjeno do Sv. Jurija in potem zopet več ali manj široko do izliva v Belo.

Od desne strani se izlivajo v njo: Dol, Suhi potok, Ronek, Laški potok, Lomnok in Malin. Od leve strani se izlivajo v Rezijsko: Kravji potok, Berični, Ozejaški potok in Barman.

V Tilment se izlivajo še Venconaska in Orvenjak, ki pritečeta izpod Kvarnana, mimo Gorjanov (Montenars).

V SOČO SE IZLIVAJO:

UČJA (Uccia) ali Bjeli potok, ki izvira pod sedlom Karnica, teče skoro 9 km daleč po italijanskih tleh, služi malo časa za mejo, in potem teče 7 km po jugoslovanski zemlji, dokler se ne izlije v Sočo pri Žagi.

Ostala Beneška Slovenija pošilja svoje vode v Sočo po Teru in po Nadiži.

TER izvira izpod velikega Muzca iz šestih izvirov v višini 551 metrov nad morjem. Ti izviri pa prihajajo iz vod, ki se skrivajo pod peskom doline Meja.

Pod vasico na Bjelem (Tanatavjele) (Muzci), na kraju «za Ljeso», privrò vode izpod peska na dan in teko

potem vidno proti jugu pod skupnim imenom Ter (Torre).

Ter je že pri izviru precej velik. Pri vasi Ter (ital. Pradielis) je njegova dolina precej odprta; pod Vedrovnic (Njivico) se pa neankrat zelo stisne v ozko korito, po katerem se vleče 5 km daleč skoro da vasi Šumaje (it. Zomeais). Pri Tarčentu se začena po produ širiti in pod Njemami (ob izlivu Karnakte) prestopi popolnoma v ravnino (180 metrov nad morjem). Do tod znaša njegova pot 18 km. Odtod teče Ter po videmski in gorški Furlaniji dokler se ne izlije v Sočo pri Villa Vicentina. Tok Tera je dolg skupno 66,4 km.

Ter dobiva z desne strani 7 km dolgo Vedrovnico, ki prihaja izpod Campona, z leve pa Karnakte (it. Cornappo) izpod Jalovca (Brješke gore), ki teče do Torlana stisnjeno kakor po žlebu po ozki dolini, dolgi čez 15 km in dobiva od leve strani Lanjo, ki prihaja izpod Cufin, in Gorjanko.

MELINA, ki izvira pod Subidom, zbira svoje vode pri Jami, pod vasjo Melina in se širi proti Ahtnu. Pri Ravozi, po 10 km, prestopi popolnoma v ravnino in pri Remanzaku zgubi svojo vodo.

V Melino se izliva od leve strani potok Jelar (it. Ellero), ki izvira pod Sv. Lovrencom in se imenuje od začetka Brjeh, in teče mimo Raščaka in Campeja v Melino. Od desne strani se izliva v Melino še drugi Brjeh (it. Grivò), ki prihaja izpod Ivanca in teče skozi Podklap in Fojdo. Od leve dobiva Melina še Bistro (it. Chiarò), ki prihaja izpod Sv. Lovrenca po taurjanski dolini v nižino, kjer sprejme še potočič Zeljevo.

NADIŽA izvira izpod južnih obrokov Jalovca (Brješka gorà) iz več malih potokov, izmed katerih najvišje sega Velika grapa (Lamagna) do blizu 1500 m; levo od nje tečeta Mali in Veliki Kolenjak (Rio Bianco in Rio Nero) iz višine 1200 m. Pod Srednim Brdom (pod Brezjami), na meji Jugoslavije, se jim pridruži še potok

Bončič in odtod naprej se imenuje reka Nadiža, ki služi kot meja z Jugoslavijo do Legrade, za 7 km.

Na desni strani, pod Platišči, se izliva v Nadižo potok Namlén, ki prihaja izpod Cufin, in pod Prosnidom potok Legrada, ki prihaja izpod Krnic. Odtod naprej Nadiža zavije na levo, okoli Mije, in teče skozi 12 km po jugoslovanskih tleh skozi Podbelo do Robiča, nakar obrne po ozki dolini med Mijo in Matajurom in pri Suhem potoku, stopi na italijanska tla, v Nadiško dolino.

Od Stupce naprej se vleče po široki strugi, dokler se pri Sempetru ne zarije v globoko strugo do Čedada.

No svoji desni strani, od Legrade naprej, ne sprejema Nadiža nobenega važnega potoka. Na levi strani se stekajo v Nadižo:

ARBEČ (Erbezzo), ki priteka izpod gorenjega Trbijà in teče po zelo ozki dolini do Sv. Lenarta, potem pa se razširi in ima prodnato strugo. Izliva se, po 13 km dolgem toku, nekoliko nižje od šentkvirinskega mosta v Nadižo.

V Arbeč se izliva od desne strani: KOZICA, ki se imenuje pri izviru pod Kolovratom blizu Dreke, Rijeka.

NAMORNA ali Amborna ali Taborna, ki prihaja izpod Matajurja (izvir Skrila, nad 1400 m visoko), in sprejema pri Sovodnji od leve strani Rijeko, prihajajočo iz livškega sedla. Namorna je skoraj 13 km dolga in se izliva pri Ažli v Abeč.

IDRIJA izvira pod kapelo na Slemenu blizu jugoslovanske meje, katero doseže po 2 km in potem služi kot meja (konfin) do Golobrdà pri Mirmiku. Pri Prapotnem se začne širiti njena dolina dokler pri Rutarjih ne stopi v furlansko ravnino in se izlije v Ter kakor Nadiža.

KOREN ALI BISTRICI POTOK izvira pod Planjavo blizu Stare gore, teče po ravnini in se izlije v Ter.